

Шәкәрімнің философиялық ой-ағымдары

11.07.1858-2.10.1931

СЕМЕЙ ӨңІРІ

**ШЫҢҒЫСТАУ
БӨКТЕРІ**

ШАКӘРІМНІҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ТОЛЫСУЫ

I кезең

**Ұстазы Абай қазасына
дейінгі аралық**

II кезең

**Қажылық сапардан
Саят қораға дейінгі
аралық**

III кезең

Саят қора кезеңі

ШӘКӘРІМ ШЫҒАРМАЛАРЫНА ТӘН ҚАСИЕТТЕР

ШЫНШЫЛДЫҚ

СУРЕТКЕРЛІК

ФИЛОСОФИЯЛЫҚ ОЙ-ТҰЖЫРЫМ

ӘЛЕУМЕТТІК АСТАРЛЫЛЫҚ

ТЕРЕҢ ПСИХОЛОГИЗМ

ТУЫНДЫЛАРЫ

ӨАЕНАЕР
170-ке жуык
терен ойнаы,
сыршыа
лирикалык
өаендер

ААСТАНААР
“Кавкаман-
Мамыр”, “Енаик-
Кебек”
“Нартайлак-
Айсуу”,
“Мұтылғаннын
өмірі”

ПРОЗАЛЫК
ТУЫНАЛЫСЫ
“Әліа-Мария”
романы

ТАРИХ,
ФИЛОСОФИА
КАТЫСТЫ
ЕНБЕКТЕР
“Мұсылмандык
шарты”, “Үш
анык”, “Түрік,
қырғыз, казак һәм
ханлар шежіресі”

САЗАДЫ ӘНАЕР
“Бүа ән...”,
“Жастык”,
“Кетермин...”,
“Анадан ағаш
туғанаа...”
Баранығы 20-дан
астам

КАРАСӨЗДЕРІ
“Бәйшешек
бақшасы”, “Кейде
күакілі сөзден де
таіім ауға болады”,
“Өзімшілік”, “Шын
бақттың айнасы”,
“Мені сөздер”

АУДАРМААРЫ
“Дубровский”,
“Аялі-Мажнун”,
“Боран”, “Үш
сауа”, “Том
ағайын бағаны”

Шәкәрім - Абай дәстүрін жалғастырушы

“Шәкәрімнің бастау көзі дегенде, ең алдымен Шәкәрімнің Абайдың шәкірті екенін айту керек. Шәкәрім Абайдың немере інісі ғана емес, тікелей рухани, шығармашылық мектебінен тәлім алған ақын деген орынды”

(А.Ісімақова)

“... Ер жеткен соң Абайдан тағылым алып, әр түрлі кітаптарды оқып, насихатын тыңдап, аз ғана ғылымның сәулесін сездім” (Шәкәрім)

“Абайдың өнерлі шәкірттері реализмді жетекші әдіске айналдырды десек, әсіресе Шәкәрім өзінің эпикалық туындылары арқылы тұрақтандырып, биік сатыға, жаңа көркемдік сапаға көтерді”

(А.Тілеуханова)

“Қазақ әдебиетіміздің тарихында орны ойсырап тұрған, елге ежелден белгілі болған ақын-жазушыларымызды еске алғанда, ең алдымен Шәкәрімді атауымыз орынды деп білеміз. Өйткені, ол – Абайдың нағыз мұрагерлерінің бірі, бірі болғанда бірегейі”

(Қ.Мұхамедханов)

"Үш анық" дегеніміз не?

**Бірінші анық – дүниені
кұдайдың, жаратушының
жаратқандығы**

**Екінші анық – жанның
ажалсыздығы, аса
маңыздылығы**

Үшінші анық – ар-ұждан

Шәкәрім поэзиясын классификациялау

1. Дәстүрлі ақындық шеберліктің шеңберінде, көне үлгілердің тұтқынында қалмаған
2. Өлеңдік кестесіндегі, шумақтық, ұйқастық және ырғақтық құрылысындағы өзгеріс-жаңалықтарды анықтау
3. Образдық-бейнелілік жүйесіндегі сонылықтар, күрделі абстракциялық тілі, сөздердің сымбат-көркі
4. Педагогикалық, философиялық нақыл сөздер табиғаты
5. Лексикалық ерекшелігі
6. Ақын шығармаларының стилистикасы, сөздік құрамы, фразеологизмдері, поэзиялық синтаксисі, әуендік ерекшеліктері

АБАЙ

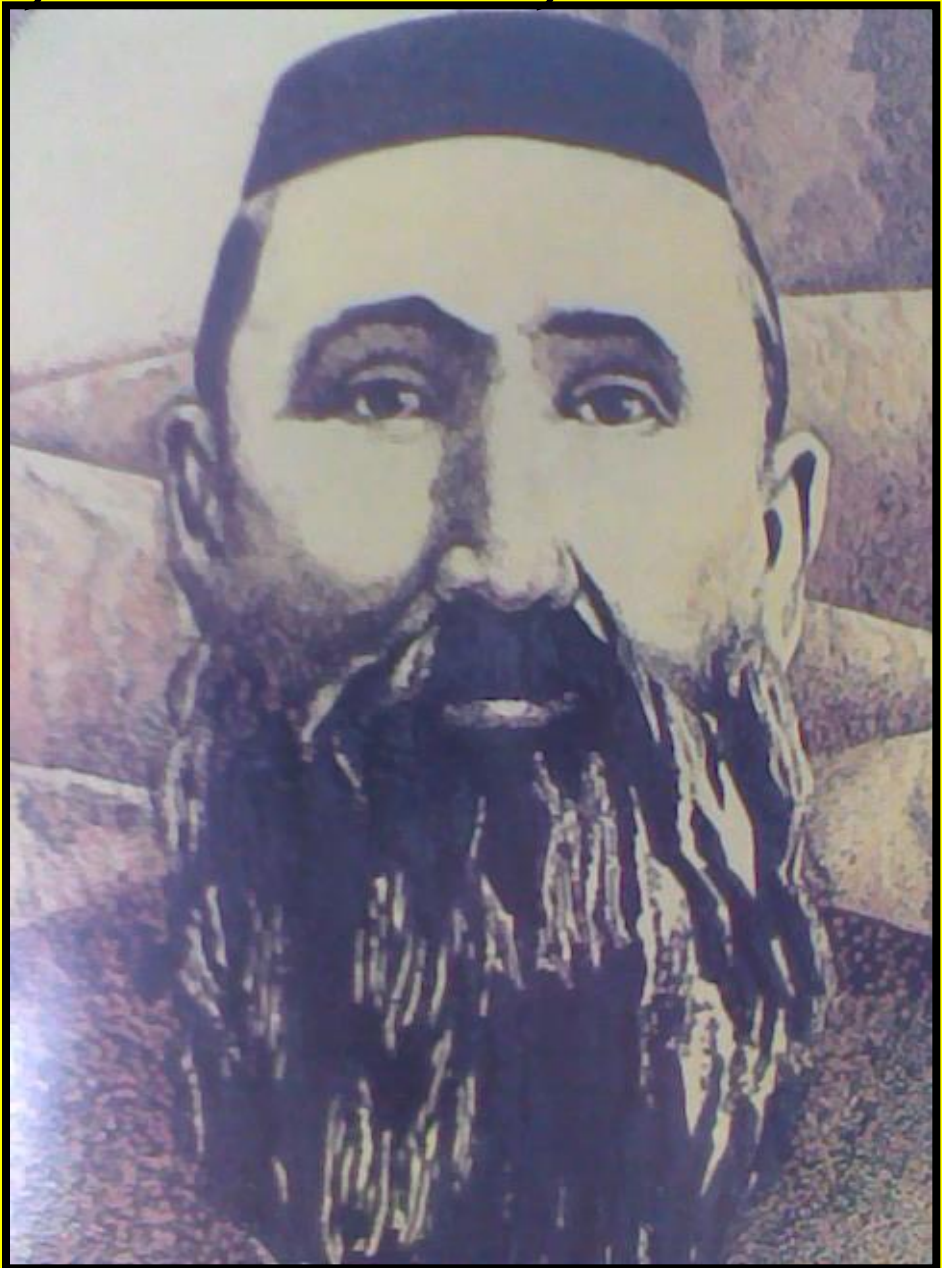
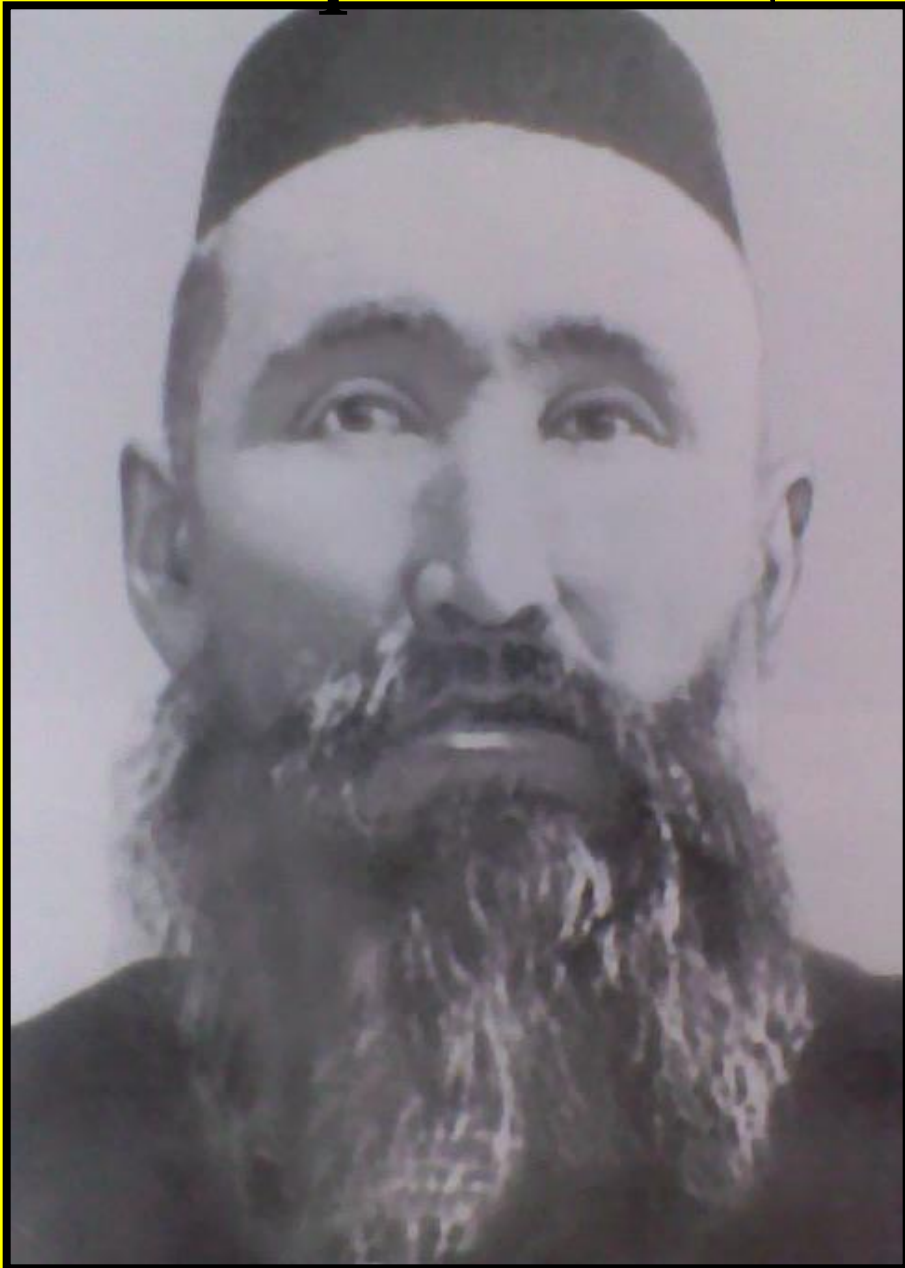
“Сұр бұлт түсі суық қаптайды
аспан...”, “түнерген бұлт”,
“қара бұлт”;
“Құр айқай ән бе екен,
құлаққа сән бе екен?!”
“Тілге жеңіл, жүрекке жылы
тиіп,
Теп-тегіс, жұмыр келсін
айналасы”,
“Қиыннан қиыстыру”;
“сергек ой”, “терең ой”,
“алжасқан ми”, “ауысқан ми”,
“адасқан ми”, “ыстық жүрек”,
“ет жүрек”, “терең ой”, “ауыр
ой”,
“зерек ақыл”, “жаралы жүрек”,
“жас жүрек”, “қан жүрек”,
“ауру жүрек”, “қара көңіл”,
“қам көңіл”

“Қабағынан қар жауған

қараңғы
бұлт жоғалды”;

“Жан беріп жарық жылы
нұрдан,
Күн атам жерді буаз қылған”;
“Қадалып жүрегіне ақ
қанжардай,
Оятсын ой-күйезді жан
бергендей”,
“Үйріліп көкейіне ұйып
жатсын,
Тазартып жүрек кірін жуып
жатсын”,
“Сырты – гүл, жарасымды,
ішінде сыр”,
“Ұйқасты, сипатты, ішкі
сырлы
жырды әнге қосу”,
“Ойлаңыз, біздің әскер өле ме,
Қағазға бір басылып қалған
соң”;
“Өлген көңіл – ындынсыз
өмір”,
“өлі жүрек”, “тозған ой”,

Шәкәрім. 12 ақпан, 1912 жыл, Семей

Жидебайдағы Абай және Шәкәрім кесенесі

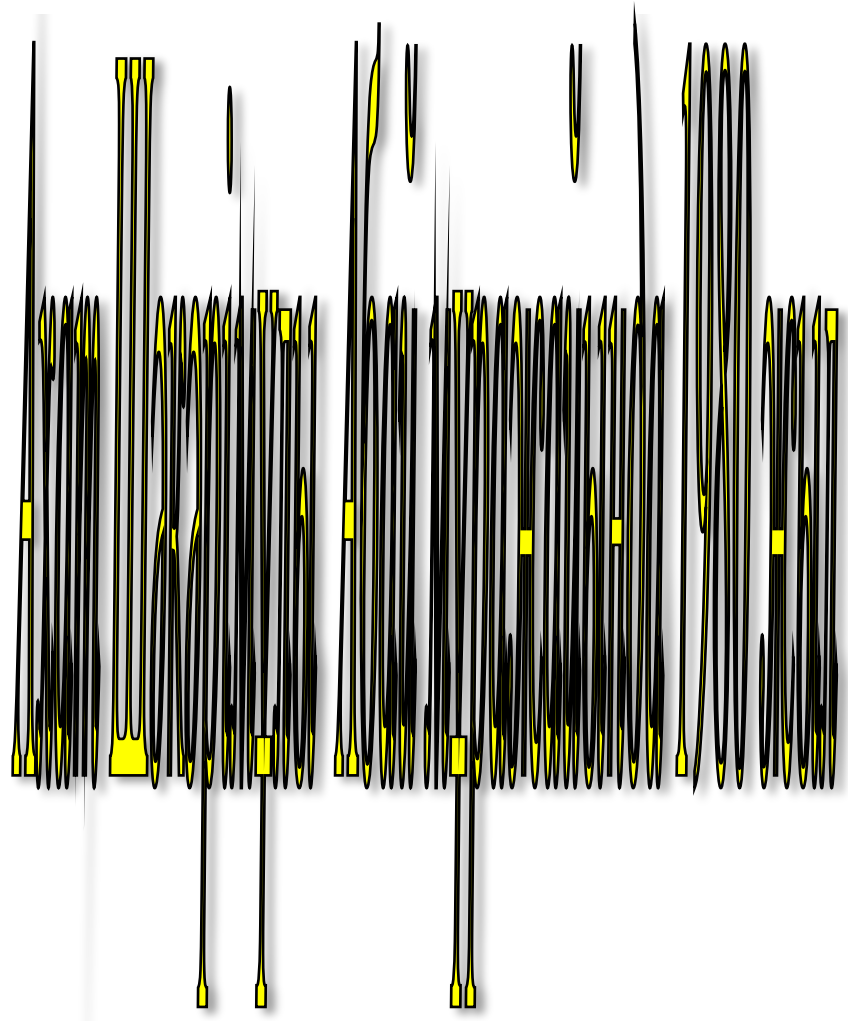
30 жыл Шәкәрімнің сүйегі жатқан құдық

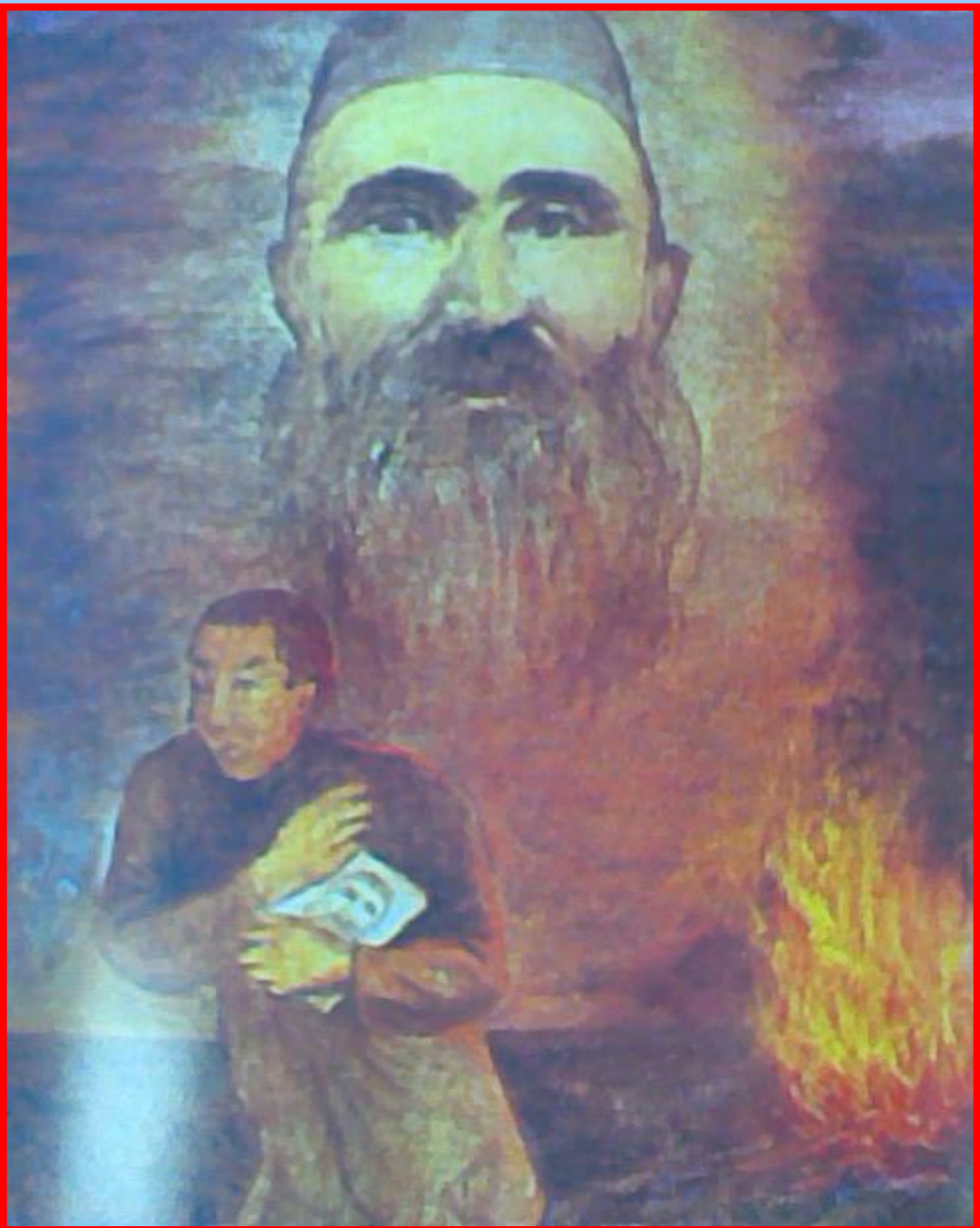

Құдық басында Шәкәрімге қойылған белгі

Waldon F

Абай және Шәкәрім

